

Derkovits Gyula (1894-1934)*Este II. (Alkony a mezőn)*, 1922

Olaj, vászon 84,5 x 81 cm

Jelezve balra lent: Derkovits Gy 1922

Kiállítva:

- Derkovits Gyula festőművész kiállítása, Belvedere, 1922
- Derkovits Gyula gyűjteményes kiállítása, Ernst Múzeum, 1934
- Derkovits Gyula emlékkiállítása, Magyar Nemzeti Galéria, 1965

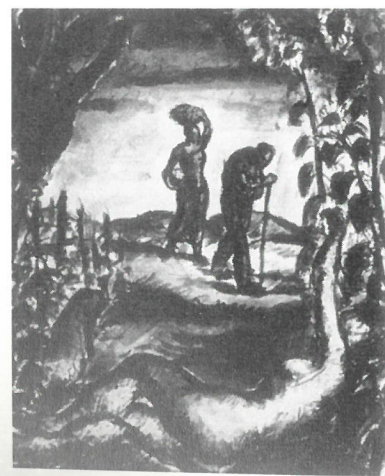
Reprodukálva:

- Körner Éva: Derkovits Gyula, Budapest, 1968, 71. kép

Provenienca:

- Egykor Szerb Antalné tulajdona

Kikiáltási ár: 5 500 000 Ft

Derkovits Gyula: *Este I. (Alkony a mezőn)*, 1920.**Lábadozás**

1915 tavaszán Derkovits golyótól roncsolt karral és heveny tüdőgyulladással lábadozik Bécs egyik katonai kórházában. Sebesülésének köszönhetően túléli a háborút, de „bal karja a gondos ápolás mellett is béna marad, tüdejében pedig fészket ver a félelmetes betegség, a tbc.” (Derkovits Gyuláné, 1954, 20.) A háború évei alatt, Bécsben, majd Budapesten, kórházakban, szanatóriumokban és nyirkos albérletekben Derkovits hadirokkantként végre a rajzolásnak szentelheti életét. Témája mi más is lehetne, mint a háterszág, a szegénység, a szenvedés és a munka. Grafikai próbálkozásait bátyja biztatására mutatta meg Kassáknak, majd a Népszava kritikusanak, Bokányi Dezsőnek, aki Kernstok Károlyhoz irányította az autodidakta művészt. A háború utolsó évét az Erzsébet Szanatóriumban és Kernstok Haris közti szabadiskolájában töltötte. A Haris közben, majd Nyergesújfalun, Kernstok és az akadémikus studírozás hatására már bátrabban próbálkozott aktokkal és bonyolultabb kompozíciókkal is.

Műtermek

A Tanácsköztársaság bukása végett vetett a tiszavirág életű nyergesi festőiskolának. Derkovits visszaköltözött Pestre, de rokkantellátása még egy bérelt szobára sem bizonyult elegendőnek, ezért kezdetben egy fakitermelésen dolgozott, majd Kernstok ajánlásának köszönhetően könyvillusztrációkat készített. 1920-ban feleségül vette Dombai Viktóriát, aki később gyönyörű emléket állított közös életüknek *Mi ketten* című könyvében. Viki nemcsak szerető társat jelentett a festő számára, hanem állandó modell is, s erre óriási szüksége volt az egyre többet alkotó művésznek. A nyergesi folyóparti idilltől elszakadva Derkovits önjelétől képzelte magát tovább. Az olajfestés technikáját jórészt Balló Ede könyvéből sajátította el (*Az olajfestés mestersége*), de sokat tanulhatott festőtársai és barátai műtermében is. A legszorosabb barátság Kmetty Jánoshoz fűzte, saját műterem híján többnyire nála dolgozott, s tőle leste el a rézkarcolás fortélyait is. Derkovitsnak először 1921-ben nyílt alkalmá nagyobb olajkompozíciók festésére, amikor több hónapra beköltözhetett a külföldre utazó Szobotka Imre műtermébe.

Aktok

A háború idején rajzolt első aktjai leginkább anatómiai tanulmányrajzoknak tekinthetők, de a kompozíció és a helyszín kialakítása már jelzi Derkovits későbbi preferenciáit. 1916-ban a *Fürdő nők*, ill. a *Fürdőzők* címet adta egyes rajzainak, ami a Nyolcak és a Fiatalok által közvetített francia progresszió ismeretét sejteti. Később, a tízes évek folyamán a Derkovits által rajzolt női testek vonalaiban egyaránt felfedezhetjük Nemes Lampérth, Tihanyi Lajos és Uitz Béla hatását, majd 1920 körül egyre több fiatal fiú is felbukkan grafikai lapjain. Az 1920-as évek elején ifjú pályatársaihoz, Szőnyi Istvánhoz és Aba-Novák Vilmoshoz hasonlóan árkádiái idillbe komponálta aktjait. Lehet, hogy mindhármuk szeme előtt a klasszikus nyugalmat modern szín- és fénykezeléssel kombináló Cézanne példája lebegett, de ez inkább az izmusokat klasszicizáló korszellemnek tudható be, mintsem a francia mester határozott követésének.

Klasszicizálás

Az *Este II.* kifejezetten klasszikus kompozíció az előtérben fekvő akttal, a háttér centrálisan elhelyezett figuráival és a keretező növényi motívumokkal. A tájba helyezett, kifinomult pózban heverő akt a korabeli árkádiá-festészet jellegzetes motívuma, hasonló aktokkal találkozhatunk Szőnyi vagy Aba-Novák művein is. A mezei munkából hazatérő, szomorúan bandukoló házaspár - különösen a lehajtott fejű, önmagába roskadó férfi - sokkal inkább tekinthető speciálisan derkovits-i motívumnak. A festő által ábrázolt emberpár biblikus asszociációkat kelt (Menekülés Egyiptomba), különösen Derkovits 1921-22-ben festett pietikus képeinek ismeretében. A festmény kékes-zöldes színvilága és fénykezelése Kmetty János korabeli munkáit idézi, aki - a kor szellemében - Cézanne nyomdokain kísérlete meg újraalkotni a múzeumok művészetét modern, kubisztikus eszközökkel, s aki emberségével és művészetével egyaránt példát mutathatott a fiatal Derkovits számára.

Hornyik Sándor

